NEJVZDÁLENĚJŠÍ REGIONY

Tento dokument objasňuje zvláštní status devíti nejvzdálenějších regionů Evropské unie. Jedná se o území Francie, Portugalska a Španělska, která se nacházejí daleko od evropského kontinentu a čelí specifickým zeměpisným, hospodářským a sociálním výzvám. Dokument shrnuje právní základ unijní podpory, finanční nástroje a politické rámce, jimiž EU tato znevýhodnění kompenzuje, a popisuje aktivní roli Parlamentu při prosazování specifických potřeb těchto regionů.

PRÁVNÍ ZÁKLAD

— Smlouva o fungování Evropské unie:

  — článek 349 stanoví, že budou přijata konkrétní opatření, jejichž cílem je určit podmínky pro uplatňování Smluv v nejvzdálenějších regionech,

  — článek 355 jmenovitě uvádí devět nejvzdálenějších regionů (viz níže), na které se ustanovení Smluv vztahují v souladu s článkem 349.

CO JSOU NEJVZDÁLENĚJŠÍ REGIONY

Část území některých států EU se nachází v oblastech, které jsou od Evropy velmi vzdáleny. Tyto oblasti, nazývané také nejvzdálenější regiony, čelí celé řadě obtíží souvisejících s jejich zeměpisnými charakteristikami, zejména s odlehlostí, ostrovní povahou, malou rozlohou, členitým povrchem a klimatem. Z hospodářského hlediska jsou závislé na několika málo produktech (často na zemědělských výrobcích či přírodních zdrojích). Tyto rysy pak omezují jejich potenciál pro budoucí rozvoj.

V současnosti má EU devět nejvzdálenějších regionů:

— pět francouzských zámořských departementů: Martinik, Mayotte, Guadeloupe, Francouzská Guyana a Réunion,

— jedno francouzské zámořské společenství: Svatý Martin,

— dva portugalské autonomní regiony: Madeira a Azory,

— a jedno španělské autonomní společenství: Kanárské ostrovy.

Nejvzdálenější regiony se liší od zámořských zemí a území EU. Existuje 13 zámořských zemí a území ústavně svázaných s Dánskem, Francií a Nizozemskem. Zámořské země a území nejsou součástí jednotného trhu, a pokud jde o obchod, zejména pravidla původu, zdravotní a rostlinolékařské normy a ochranná opatření, musejí splňovat povinnosti platné pro země, které nejsou členy EU. Podle článku 355 Smlouvy o fungování EU může Evropská rada na podnět dotyčného členského státu změnit status příslušné francouzské, dánské či nizozemské zámořské země nebo území (tj. nejvzdálenějšího regionu i zámořské země a území), aniž by bylo nutné smlouvu měnit. Do konce roku 2011 byl např. Svatý Bartoloměj nejvzdálenějším regionem, ale v roce 2012 se jeho status změnil na zámořskou zemi a území. Naopak Mayotte mělo

původně status zámořské země a území, avšak rozhodnutím Evropské rady se v roce 2014 stalo nejvzdálenějším regionem.

V nejvzdálenějších regionech žije přibližně pět milionů lidí. Některé z oblastí zaznamenaly v důsledku přistěhovalectví značný nárůst počtu obyvatel. Míra přirozeného přírůstku obyvatel je zde rovněž poměrně vysoká, neboť populace je ve většině těchto regionů mnohem mladší než na pevnině EU. V roce 2020 byla míra zaměstnanosti ve všech nejvzdálenějších regionech pod průměrem EU, pohybovala se od 43 % na Mayotte po 71 % na Azorách. Pouze na Azorách byla míra nezaměstnanosti pod průměrem EU (6,1 %), zatímco na Kanárských ostrovech a na Mayotte byla více než třikrát vyšší než činí průměr EU. Navzdory vysoké míře nezaměstnanosti jsou Kanárské ostrovy jediným nejvzdálenějším regionem, kde je podíl osob ve věku 25–64 let s terciárním vzděláním nad průměrem EU (34,4 % v roce 2020).

Tabulka: Údaje o nejvzdálenějších regionech

	Vzdálenost od hlavního města domovské země (km)	**Rozloha (km²)**	**Počet obyvatel**	**HDP na obyvatele vyjádřený v procentech průměru EU (EU=100)**
EU-27	–	4 225 127	450 649 971	100
Francie	–	638 475	68 882 600	104
Portugalsko	–	92 227	10 749 635	76
Španělsko	–	505 983	49 128 297	83
Azory	1 548	2 322	236 488	67
Kanárské ostrovy	1 850 (průměr pro celé souostroví)	7 447	2 258 866	62
Guadeloupe	7 578	1 685	413 791	69
Francouzská Guyana	7 841	83 751	291 774	46
Madeira	1 041	802	259 440	69
Martinik	7 641	1 108	359 419	76
Réunion	9 921	2 504	892 102	68
Svatý Martin	6 700	86 (francouzská část 53)	32 358	–
Mayotte	8 444	367	329 208	30

Zdroj: Regionální ročenka Eurostatu 2025

CÍLE

Navzdory velké vzdálenosti od evropského kontinentu jsou nejvzdálenější regiony nedílnou součástí EU a unijní právní předpisy i dohody se na jejich území uplatňují v plném rozsahu. Vzhledem k jejich specifické zeměpisné poloze a souvisejícím

obtížím však EU musela své politiky v několika klíčových oblastech upravit. Týká se to zejména celní a obchodní politiky, fiskální politiky, svobodných pásem, zemědělství a rybolovu a podmínek pro dodávky surovin i základního spotřebního zboží. Kromě toho lze potřebám těchto regionů přizpůsobit pravidla pro státní podporu (tj. finanční podporu poskytovanou vládou nebo veřejným orgánem podniku či odvětví, která by mohla narušit hospodářskou soutěž na jednotném trhu a která podléhá unijním pravidlům) a podmínky přístupu k evropským strukturálním a investičním fondům a k horizontálním programům EU (např. zvláštní příděly pro nejvzdálenější regiony v rámci Evropského fondu pro regionální rozvoj (EFRR)).

Vedle zvláštních příspěvků z tohoto fondu mohou nejvzdálenější regiony čerpat, co se týče oblasti zemědělství, prostředky také z programu speciálně zaměřeného na odlehlost a ostrovní charakter, který je financován z Evropského zemědělského záručního fondu. Tento program se zaměřuje na dva hlavní druhy opatření:

— specifický režim zásobování, který má zmírnit dodatečné náklady na dodávky základních produktů určených k lidské spotřebě, ke zpracování či k použití jako zemědělské vstupy,

— opatření na podporu místní zemědělské produkce.

EU tyto regiony i nadále podporuje prostřednictvím vybraných zvláštních ustanovení, jak uvádí posouzení dopadů na nejvzdálenější regiony vypracované Komisí v roce 2022. Na období 2021–2027 přidělila nejvzdálenějším regionům dodatečné finanční prostředky z Evropského fondu pro regionální rozvoj ve výši 1 928 milionů EUR. Evropská územní spolupráce se bude rovněž zabývat novým cílem (složkou) nazvaným „spolupráce nejvzdálenějších regionů", známým jako Interreg D (Interreg je iniciativa EU na podporu přeshraniční, nadnárodní a meziregionální spolupráce financovaná z EFRR), který napomáhá integraci nejvzdálenějších regionů a umožňuje, aby se tyto oblasti harmonicky rozvíjely. Rozpočet pro tuto složku činí 281 milionů EUR. A zatímco obvyklá míra spolufinancování činí u programů Interreg 80 %, v případě nejvzdálenějších regionů byla tato míra stanovena maximálně na 85 %.

STRATEGIE EU PRO NEJVZDÁLENĚJŠÍ REGIONY

V roce 2017 zveřejnila Evropská komise sdělení o silnějším strategickém partnerství s nejvzdálenějšími regiony. Tato strategie navrhla nový přístup, který by lépe řešil specifické potřeby každého z devíti nejvzdálenějších regionů EU. Pomohla jim vytvořit pro své obyvatele nové příležitosti, posílit konkurenceschopnost a inovace v odvětvích, jako je zemědělství, rybolov či cestovní ruch, a prohloubit spolupráci se sousedními zeměmi.

V roce 2022 přijala Komise obnovenou strategii pro nejvzdálenější regiony, jejímž cílem je uvolnit jejich potenciál prostřednictvím vhodných investic a reforem. Tato strategie vychází z veřejných konzultací i z cílených diskusí a dvoustranných schůzek se zeměmi EU a čerpá z příspěvků Parlamentu, Evropského hospodářského a sociálního výboru i samotných nejvzdálenějších regionů. Stojí na pěti hlavních pilířích (lidé na prvním místě, využití regionálních aktiv, usnadnění zelené a digitální transformace, posílení regionální spolupráce a upevnění partnerství) a předkládá návrhy v několika oblastech, jako je sociální politika, zdraví, státní podpory, energetika, správní kapacity a další.

ÚLOHA EVROPSKÉHO PARLAMENTU

Ačkoliv o udělení statusu nejvzdálenějšího regionu rozhoduje výhradně Evropská rada, i Parlament je v podpoře těchto regionů velmi aktivní.

Pokud jde o právní předpisy týkající se nejdůležitějších politik EU, např. regionální, zemědělské, rybářské a vzdělávací politiky, má Parlament stejné pravomoci jako Rada EU. V rámci své činnosti Parlament zohledňuje specifickou situaci každého nejvzdálenějšího regionu a podporuje iniciativy zaměřené na posílení jejich rozvoje.

Během jednání o regulačním rámci Parlament podpořil zásadu, že by regiony měly mít:

— odlišné zacházení, pokud jde o míru spolufinancování,

— zvláštní ustanovení EFRR o produktivních investicích do podniků,

— specifická pravidla pro programy Interreg.

Kromě toho přijal Parlament v roce 2014 usnesení o optimalizaci potenciálu nejvzdálenějších regionů vytvářením synergií mezi evropskými strukturálními a investičními fondy a ostatními programy EU. V tomto usnesení připomněl specifickou povahu nejvzdálenějších regionů a zdůraznil, že je zapotřebí zajistit součinnost mezi podporou, kterou nejvzdálenější regiony získávají ze strukturálních fondů, a jejich podporou z celounijních programů, jako jsou:

— Horizont 2020: finanční nástroj EU určený k zavedení Unie inovací, jedné ze stěžejních iniciativ programu Evropa 2020, jež má zajistit konkurenceschopnost Evropy v celosvětovém měřítku. Tento program již skončil a současným programem je Horizont Evropa.

— LIFE+: nástroj EU pro financování opatření v oblasti životního prostředí a klimatu. Současný program (2021–2027) se nazývá LIFE.

— COSME: program na podporu konkurenceschopnosti podniků a malých a středních podniků. Ten byl nyní nahrazen programem pro jednotný trh.

V roce 2017 přijal Parlament usnesení o podpoře soudržnosti a rozvoje v nejvzdálenějších regionech EU. Toto usnesení se zaměřuje na provádění článku 349 Smlouvy o fungování EU a zabývá se oblastmi, jako jsou obchodní politika EU, námořní politika, rybolov a modrý růst, politika soudržnosti, životní prostředí a energetika.

V roce 2021 přijal Parlament usnesení o silnějším partnerství s nejvzdálenějšími regiony EU. V usnesení zdůraznil, že se v rámci víceletého finančního rámce na období 2021–2027 dosáhlo značného pokroku, a poukazuje na to, že je důležité:

— zachovat režim pro nejvzdálenější regiony na základě článku 349 Smlouvy o fungování EU, a rovněž

— sladit dva požadavky, tj. chránit místní produkci a řešit vysoké životní náklady v nejvzdálenějších regionech.

V roce 2022 přijal Parlament usnesení o ostrovech EU a politice soudržnosti. Vyjádřil v něm politování nad tím, že EU postrádá vizi pro evropské ostrovy, a vyzval k řadě opatření, která mají řešit rozdíly mezi nejvzdálenějšími regiony a nejvyspělejšími oblastmi se zaměřením na zemědělství a modrou ekonomiku (tj. hospodářské činnosti

spojené s oceány, moři a pobřežím, včetně rybolovu, akvakultury, námořní dopravy, cestovního ruchu i mořské energie).

V červnu 2023 přijal Parlament usnesení o posouzení nového sdělení Komise o nejvzdálenějších regionech. Usnesení vyzývá k tomu, aby se ve vztahu k nejvzdálenějším regionům lépe uplatňoval článek 349 Smlouvy o fungování EU, a požaduje opatření podporující mimo jiné dovednosti a rozvoj, modrou ekonomiku, klima, digitální transformaci a vesmír.

V listopadu 2023 přijal Parlament usnesení o využívání talentů v evropských regionech. V něm vyzývá k tomu, aby strategie a mechanismy, které Komise předložila ve svém sdělení o využívání talentů v evropských regionech, přijaly „princip zohledňování nejvzdálenějších regionů", čili aby iniciativy a legislativní návrhy EU systematicky uvažovaly specifické vlastnosti těchto regionů.

V září 2024 přijal Parlament usnesení o připravenosti EU reagovat na katastrofy související s počasím. V usnesení vyzval k tomu, aby se stávající programy technické pomoci a poradenství zaměřily konkrétně na menší obce a nejvzdálenější regiony, a pomohly jim tak čelit ekologické transformaci a změně klimatu.

V dubnu 2025 přijal Parlament usnesení o pokynech pro rozpočet na rok 2026. V usnesení se uvádí, že zvláštní pozornost je třeba věnovat oblastem, které nejvíce zasáhla průmyslová transformace, a oblastem znevýhodněným přírodními nebo demografickými podmínkami, jako jsou nejvzdálenější regiony. Pro nejvzdálenější regiony má zásadní význam program speciálně zaměřený na odlehlost a ostrovní charakter (POSEI), pokud jde o zachování zemědělské činnosti a dodávky potravin na místní trhy. Usnesení proto požaduje, aby se rozpočet tohoto programu navýšil, zejména proto, že k tomu od roku 2013 nedošlo.

V květnu 2025 přijal Parlament usnesení o deváté zprávě o hospodářské a sociální soudržnosti. Zdůrazňuje v něm charakteristické rysy nejvzdálenějších regionů a výzvy, kterým čelí, ať už jsou demografické, ekologické nebo hospodářské. Vyzdvihuje nutnost uplatňovat k těmto regionům individuální přístup, jak jej definuje článek 349 Smlouvy o fungování EU.

V červnu 2025 přijal Parlament svůj postoj k návrhu nařízení o pomoci nejvzdálenějším regionům po cyklonu Chido, který zpustošil Mayotte. Usnesení cílí na to, aby se nejvzdálenějším regionům poskytla dodatečná flexibilita po mimořádných přírodních katastrofách a nepříznivých povětrnostních jevech tím, že se příjemcům programu POSEI umožní nadále čerpat podporu po celé období obnovy.

V září 2025 přijal Parlament usnesení o tom, jak mohou investice v rámci politiky soudržnosti pomoci řešit bytovou krizi v Evropě. Usnesení zdůrazňuje, že nejvzdálenější regiony jsou obzvláště zranitelné, pokud jde o nedostatek bydlení kvůli zeměpisným a strukturálním omezením a spekulativnímu tlaku ze strany cestovního ruchu. Parlament proto v dokumentu upozorňuje, že investice do bydlení musí doprovázet kvalitnější infrastruktura v oblasti zdravotnictví, vzdělávání, veřejných služeb a konektivity. Díky tomu by se nejvzdálenější regiony staly atraktivnějšími a jejich obyvatelé by v nich chtěli zůstat.

Tento dokument vypracovala tematická sekce Evropského parlamentu pro regionální rozvoj, zemědělství a rybolov. Další informace naleznete na internetových stránkách Výboru pro regionální rozvoj.

Frédéric GOUARDERES
05/2026